

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנהובסקי זללה"ה

פרשת שמיני תשפ"ה ❖ גליון תרכ"ג

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

לספור ביום שלשים ואחד עם ברכה. כמו כן אם יוכל בליל שלשים לחזור ולברך.

א. ענה לחבירו והוסיף יום

הנה חזינן (תשובות באר משה ח"ג סי' פ') בענה לחבירו אתמול כך וכך לעומר, וטעה בספירת האתמול ואמר את ספירת היום, ודאי דלא יצא ידי חובתו, ויכול לספור אחר כך בברכה, וטעמא דלא נתכוון להיום אלא לאתמול.

[ומפאת הא דאמר אתמול כך וכך, אכתי יש לעיין באופן שהשואל שואל כמה היה אתמול לעומר, ואיהו עונה ולא אמר אתמול, וכי תימא דהא דלא אמר היום, והרי כתב במשנה ברורה (שם סי' ק"ב) דאם לא אמר היום לית לן בה משום דעיקר מצות ספירה הוא שיאמר היום כך וכך, אך בשער הציון (שם סי' ק"ה) הביא שבאליה רבה ובמאמר מרדכי מפקקים בזה].

אם כן הכי נמי דכוותה בנידון דידן, באופן שספר בבין השמשות וכוונתו היתה ליום הקודם וטעה ואמר הספירה של היום הבא, דנימא דלא יצא ידי חובתו כיון דהתכוון רק לספור האתמול. נוכח מבואר בתשובות שבט הקהתי, ח"ד סי' קמ"א.

ב. ביאור הענין

הנה ביאור הענין, דאע"ג דבשמע קול שופר וסובר שאינו קול שופר, מכל מקום יצא ידי חובתו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה. וכעין זה בסבר שמצה שאינה שמורה לשמה ובאמת היתה שמורה. אם כן הכא נמי נימא דיצא ידי חובתו להצד דלא בעינן כוונה.

אך שאני הכא דהמצוה לספור הימים והנה לא ספר אלא היום שעבר. והרי זה כמו מי שנמצא באיזה מקום ואומר היום שנים עשר ימים וכוונתו לענין שהותו שם, דישי לומר דאף למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה, לא יצא ידי חובתו, והכי נמי דכוותה.

ג. סופר נקודת זמן זו

אך יש לחלק בין ב' האופנים, והיינו בין עובדא דהבאר משה לבין עובדא דידן, דהרי התם בעובדא דבאר משה, התכוון לספור האתמול, ואם כן לא מהני, משא"כ הכא בנידון דידן הרי ספר נקודת זמן זו, ואם כן מהני אע"פ שטעה וחשב שזמן זה הוא אתמול.

ודמי למי שיש לו טעות בתאריך ובימות השבוע, וחושב שהיום הוא אתמול בתאריך, ומכל מקום ספר כדינו היום כי טעה בספירת התאריך שסבר שהוא כך ביום אתמול, דבפשוטו יצא. ואם כן הכי נמי דכוותה.

ד. סופר כל היום

אבל לכאורה אין לחלק בהכי, דהרי לענ"ד כשאומר היום כך וכך לעומר, המצוה לא רק לספור נקודת זמן זו, אלא המצוה הוא לספור כל היום המתחיל בכניסת הלילה ונגמר בכניסת הלילה הבא.

מעתה הרי בהך דבין השמשות דעתו היתה לספור את היום המתחיל בכניסת הלילה הקודם, ולא את היום המתחיל בכניסת הלילה הבא,

א. ספירת העומר

הנה כתב בפרי חדש (סי' תרפ"ט סעי' ח') מי ששכח יום אחד לספור, דלדעת בה"ג פטור מהספירה ולשאר פוסקים חייב, לא יוכל להוציא את חבירו מפאת דאינו בר חיובא.

ותיקשי הרי כתב בפרי חדש במקום אחר (סי' קפ"ד סעי' ד') דבספק אם חייב, אם אזלינן בספק לחומרא, נמצא דכיון דחייב בהמצוה, יכול גם להוציא לאחרים, דאזלינן בתר הנהגת קיום המצוה בפועל, אם כן תיקשי להפרי חדש לשיטתו הא הוה בר חיובא.

א. דברי הפרי חדש דבספק יכול להוציא

הנה תחילה נבאר דברי הפרי חדש דבספק יכול להוציא.

דהנה איירי בפרי חדש במי שמסופק אם בירך ברכת המזון ומברך שנית, דלדעת הרשב"א (קידושין ע"ג א') דהספיקות לחומרא יכול להוציא לאחרים, ולדעת הרמב"ם (פ"ט מהל' טומאת מת הי"ב, פ"י מהל' כלאים הל' כ"ז) דהספיקות לקולא אינו יכול להוציא.

והגרע"א (קמא סי' ו') נחלק עליו דאף להרשב"א מחוייב רק מספק ואם כן היאך יוציא. [אלא שכתב הגרע"א דמטעם אחר יכול להוציא, דמן התורה גם בלא אכל כלל יכול להוציא משום ערבות, ורק מדרבנן יכול להוציא רק אם אכל, ואם כן הוה הכא ספיקא דרבנן לקולא ויוכל להוציא].

חזינן דהפרי חדש נקט דאם מחייבנן ליה, חשיבא בר חיובא, דאזלינן בתר הנהגת קיום המצוה בפועל, ואם כן הכא הרי מחייבנן ליה לספור ולא סמכינן על הבה"ג, אם כן תיקשי דנימא שיוכל להוציא.

ב. אינו בר חיובא בהברכה

יש לתרץ דכוונת הפרי חדש לא על הספירה אלא על הברכה, שלא יכול להוציא בברכה את חבירו שהרי אינו מברך, ואם כן אינו בר חיובא בהאי ברכה. ואם כן אתי שפיר.

ומיהת כל זה לפרי חדש גופיה אבל להגרע"א הנ"ל גם בספירה לא יוכל להוציא. ובאמת קיימא לן כהגרע"א (עיין משנה ברורה סי' קפ"ו ס"ק ג') דאשה אינה יכולה להוציא בברכת המזון אע"פ שחייבת מספק.

ג. מקראי קודש

מיהו במקראי קודש תלמיד הפרי חדש (למהר"ח אבולעפיה סעי' ז', מובא בברכי יוסף סי' תפ"ט אות י"ט) פליג ארביה וסבירא ליה דיוכל להוציא אף לבה"ג דחשיבא בר חיובא אלא שאין קיומו קיום.

ב. טעה והוסיף יום בבין השמשות

עובדא הוה בספר בבין השמשות וסבר בזה לספור את הספירה של היום הקודם, כי מסופק אם בירך בזמנו, וטעה והוסיף יום, כגון שהיום הקודם כ"ט, וסבר ששלשים וספר שלשים, וביום הבא דהיה באמת יום שלשים שכח לספור.

מעתה יש לעיין אם יועיל לו ספירת בין השמשות לענין שיוכל

ואם כן שפיר יש לומר דבנידון דידן לא מהני. [וכהני"ל מהשטב הקהתי].
ולפי זה בסבר שלא שקעה כמה ובאמת כבר צאת הכוכבים וטעה
והוסיף יום, נמי לא יועיל, דהרי התכוון לספור את היום דאתמול.

ה. תיקן תוך כדי דיבור

הנה עובדא הוה בבין השמשות ומנהגו לאחר מנחה לספור את יום
הקודם, וספר בטעות יום הבא, ותיקן עצמו תוך כדי דיבור. ויש לדון
אם יוכל לספור יום הבא בברכה.

והנה למה שכתבנו לעיל שפיר יוכל לספור גם אם לא תיקן, דהרי
התכוון לספור רק את יום הקודם.

ואף אם נימא דלא כהני"ל, מכל מקום הא הכא תיקן תוך כדי דיבור,
אך תליא אם אמרינן תוך כדי דיבור לקלקל דבר מעליא, דלהרמב"ן
(מלחמות, ברכות ו' ב' מדפי הרי"ף) זה ספיקא דגמרא ברכות (י"ב א'). ועיין
בדעת תורה (למהרש"ם, סי' קי"ד סעי' ו', בהגהת נכד המחבר).

[ובמשנה ברורה מבואר דלא מהני תוך כדי דיבור לבטל ברכה
מתוקנת. דהנה כתב במשנה ברורה (סי' מ"ו ס"ק כ') בשם חיי אדם (ח"א
כלל ח' סעי' ה') בהא דקיימא לן (שו"ע סי' מ"ו סעי' ה') דבבירך זוקף כפופים לא
יברך מתיר אסורים, דהיינו אף בפתח את הברכה בכוונה לומר זוקף
כפופים ועדיין לא סיים, לא יסיים במתיר אסורים, דלא מהני לחזור
תוך כדי דיבור. וכעין זה מביא מפרי מגדים (סי' ר"ט א"א ס"ק ה').]

ג. ספר באמצע שינה

עובדא הוה באחד שהתפלל מעריב בבית והלך לישון, וחבירו חשש
שמא לא ספר ספירת העומר והעירו באמצע הלילה ואמר לו לספור
ולא אמר לו לברך שמא כבר ספר, וספר וחזר לישון, ונתברר בלילה
שלאחר מכן שבאמת לא ספר לאחר המעריב.

והשתא יש לעיין אם יוכל לספור בשאר הימים בברכה, והנידון
שמא בהתעוררו מהשינה, לא כוון כוונת המצוה.

א. ספר בלא כוונה לעיין שאר הימים

הנה תחילה יש לדון בספר בלא כוונה אם מהני דעכ"פ בשאר הימים
יכול לספור בברכה.

דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' תפ"ט סעיף ד') מי ששואל את חבריו בבין
השמשות כמה ימי הספירה יאמר לו אתמול היה כך וכך, דאם יאמר
לו היום כך וכך אין יכול לחזור ולמנות בברכה.

[אגב, עובדא הוה ברב בית הכנסת שהיה עתיד לספור בקול רם ואחר כך הציבור וחזר
בלחש את הספירה בפיו. ובפשוטו לא יוכל לספור יותר בברכה, שהרי יצא כבר, ויצטרך
להוציא אחר, וזה מהני אף להפרי חדש (סי' תפ"ט סעי' ח') דבדילג לא חשיב בר חיובא, דהכא
הוי שפיר בר חיובא. אבל לפיסקא דהמשנה ברורה (סי' תפ"ט ס"ק כ"ב) דבשבוע שני יכול
לברך כיון דלא אמר שבועות, גם בנידון דידן אם אמר רק הימים ודאי שפיר דמי, אבל
בפשוטו הכין לעצמו גם הימים וגם השבועות].

ויש לדון אם טעה וענה לחבירו היום כך וכך לעומר ולא כוון לקיים
המצוה דספירת העומר, ואחר כך שכח לספור שנית אותו יום, האם
האי ספירת שענה לחבירו תציל ויוכל להמשיך למנות בברכה.

וכתבו בפוסקים (עיין בתשובות זכרון יהודה למהר"י גרינוולד, ח"א סי' קמ"ו)
דמציל ויוכל להמשיך לספור בברכה. ואם כן בנידון דידן ליכא למיבעי.

ב. תליא ב' דרכים בדין הנ"ל

אך הנה פסק הנ"ל תליא בטעמא דמילתא דדינא דהשולחן ערוך
הני"ל אמאי אינו מברך לאחר שענה לחבירו, דמצאנו בזה ב' דרכים.

דרך א'. דעת מגן אברהם דבדיני דרבנן נקטינן דמצינן אין צריכות
כוונה. [כך ביאר באליה רבה שם. אך בביאור הלכה (סי' ס' סעי' ד' ד"ה וכן הלכה) מוכיח
מכמה פוסקים דגם במצוות דרבנן נקטינן דמצינן צריכות כוונה].

דרך ב'. לעולם אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן ובשניהם בעינן
כוונה, [וכן דעת הגר"א סי' תפ"ט סעי' ד']. אלא טעמא דחיישינן לענין ברכה
להאי שיטה דמצוות אין צריכות כוונה, אע"ג דקיימא לן דצריכות
כוונה בתורת ודאי. [כך ביאר במגן אברהם שם ס"ק ח'. ובהגר"א שם סעי' ד' מבואר
בדרך נוסף, דסעיף זה בשולחן ערוך איל רק למאן דאמר דמצוות אין צריכות כוונה].

מעתה בשלמא לדרך א', הרי בדיני דרבנן נקטינן שיצא בלא כוונה
ואם כן ודאי דיציל על שאר הימים. אמנם לדרך ב', יש לעיין אם יציל,
דהרי אמרינן דלענין ברכה אזלינן לחומרא לחשוש דלא בעינן כוונה

וכבר יצא ותו לא יברך, אם כן אדרבה לענין לברך בשאר הימים נימא
לחומרא דחיישינן כעיקר הדין דבעינן כוונה ואם כן לא יברך בשאר
הימים. [או דילמא נימא דחוששין גם לצרף השיטה דלא בעינן כוונה לשיטת הבה"ג ונימא
שיכול להמשיך למנות בברכה. וצריך עיון].

ג. שמא באמת כוון

תו יש לעיין, דהרי יש לומר דזה שהתעורר באמת כוון לשם מצוה,
ולכאורה שפיר יש לומר כן, ואף אם הוה ספק, הא סגי שיוכל להמשיך
לספור, כמו דאמרינן (שולחן ערוך סי' תפ"ט סעי' ח') דבמסופק אם ספר,
למחר מברך דילמא ספר אתמול ודילמא דלא כבה"ג דאינן מעכבים
זה את זה. ואם כן הכי נמי דכוותה.

ד. מתנמנם אינו מכוון

אמנם העירו דאיתא בשער הציון (סי' תר"צ סעי' י"ב אות ל"ט) דבמתנמנם
דלא ידע לאהדורי סברא, גם אינו יכול לכוון כוונת המצוה, והא
דאמרינן בקריאת המגילה דמתנמנם יצא, היינו כשהתחיל לקיים
המצוה באינו מתנמנם ובאותה שעה כוון ורק אחר כך נתנמנם, דסגי
לכוון לצאת בתחילת המצוה. [ונחלק על הפרי מגדים שם].

לפי זה בנידון דידן צריך לומר דלא הוה מתכוון. אלא אם כן ניעור
לגמרי ואינו מתנמנם.

ה. לא התכוון ליום הזה

הנה יש לדון עוד, דאף למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה, מכל
מקום אם אינו מכוון לספירת הימים, אם כן דמי לגוונא שמכוון
לספור יום הקודם, דכתבנו לעיל (בסימן הקודם) דלא מהני, דהמצוה הוא
לא רק לספור נקודת זמן זו, אלא המצוה הוא לספור כל היום המתחיל
בכניסת הלילה ונגמר בכניסת הלילה הבא. מעתה אם באמצע השינה
אינו מכוון לספור את היום הזה אם כן לא מהני.

אך אולי נימא דכוונתו שיהא ככוונת האומר לו. ומכל מקום לכוונת
מצוה לא יועיל.

תו, דאולי דדוקא כשמכוון לדברים אחרים, כגון במכוון ליום
האתמול, אבל בסופר בלא כוונה כלל הוי ספירה. וצריך עיון.

ד. כתב מכתב ביום

הנה דן בתשובות חתם סופר (ח"ו סי' י"ט) במי ששכח לספור בלילה,
וביום כתב מכתב ובו ספירת העומר, האם יוכל להמשיך לספור
בברכה. וכתב בחתם סופר דאינו יכול להמשיך לספור בברכה.

א. דיני דרבנן לא בעינן כוונה

הנה טעמיה דהחתם סופר דאזיל כהדעה דבדיני דאורייתא אמרינן
דמצוות צריכות כוונה אבל בדיני דרבנן אמרינן דמצוות אין צריכות
כוונה.

[היינו כדעת מגן אברהם (סי' ס' ס"ק ג'), ועיין במשנה ברורה (שם ס"ק י') דהגר"א
פליג וסבירא ליה דגם בדרבנן צריך כוונה. ובמגן אברהם אייתי תשובות רב"ז
(ח"ד אלקא צ"ד) דבדרבנן אין צריכות כוונה, אמנם ראייתי דנים שאין ראייה
מתשובות רב"ז].

אם כן בנידון דידן דספר ולא כוון לצאת, יהא תליא דאם ספירת
העומר דאורייתא ובעי כוונה אם כן הכא לא יצא, ואם הוה מדרבנן
ואין צריך כוונה אם כן הכא יצא ידי חובתו, נמצא דהוה ספק דילמא
לא יצא, ואם כן לא יברך למחרת.

ב. ספק דספירת העומר דאורייתא

אך צריך עיון בדבריו דהא קיימא לן בשולחן ערוך (סי' תפ"ט סעי' ח')
דאע"פ דאם שכח לברך באחד מהימים סופר בשאר ימים בלא ברכה,
מכל מקום אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר
ימים בברכה. [כמבואר בתרומת הדשן סי' ל"ז].

ויש ליישב בכמה אופנים, חדא, דהנה בתרומת הדשן יהיב טעמא
דדילמא ספירת העומר דאורייתא ואז מספק יכול לברך, ואם כן
בנידון דידן להצד שדאורייתא הרי לא ספר כלל דדיני דאורייתא
צריכות כוונה, והא שחייב לספור הוא רק מדרבנן, ואם כן לא יברך
בספק.

לפי זה נמצא דאם כל הא דיצא בספירה הוא רק לגיסא דספירת
העומר דרבנן, לא יוכל לברך. כגון באופן שספק אם דילג, ולמחר ספר

בברכה בבית הקברות, דלדעת השולחן ערוך (או"ח סי' ע"א סעי' ז') לא יצא ידי חובתו, וזה רק קנס מדרבנן, מעתה באותו יום כבר לא יוכל לברך דדילמא דילג והרי הכא כל חיובו רק דרבנן. ולדינא קיימא לן (משנה ברורה שם י"ז) לחוש להראב"ד דיצא בבית הקברות ואין מברכין].

ג. ב' ספיקות

עוד יש ליישב דהכא איירי ביום, ונמצא דאיכא עוד ספק, דהרי ספירת יום הוי רק ספק, נמצא דאיכא ב' ספיקות שלא יצא, שמא לא

ספר, ושמא יום אינו זמן ספירה. ותליא בדין מי שספר רק בבין השמשות של סוף היום, דגם כן איכא ב' ספיקות בהספירה, שמא בין השמשות לילה, ואפילו אי הוה יום שמא יום אינו זמן ספירה. ובשערי תשובה (סי' תפ"ט ס"ק כ') מביא דדעת בית דוד דאינו מברך בשאר הימים, אמנם בבית שלמה (או"ח סי' ק"ב) כתב דמברך.

עובדא הוה [י"ח]

על המצב, דאמרינן שאם נעשית הטמנה יבוא להרתיח.

ה. עדיין רותחות

הנה אמרינן בגמרא שבת (ל"ד א') דבבין השמשות שרינן להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל, [אע"פ דסבירא ליה להאי תנא דכל דבר שהוא משום שבות אסרינן בבין השמשות], דהרי הטעם דאסרינן להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה, היינו משום גזירה שמא ירתח, משא"כ בבין השמשות לא שייך הגזירה, כיון שהקדירות עדיין רותחות. ותיקשי לפי זה אמאי אסרינן בקיבל שבת, הרי הקדירות עדיין רותחות ולא שייך הגזירה. וצריך לומר דמכל מקום התיירו רק בבין השמשות ולא בשבת ודאית כדי שלא תחלוק בשבת.

לומר לנכרי לבשל מים

הנה יש לעיין בקיבל שבת ורוצה לומר לנכרי בין השמשות להניח מים לבשל, האם יש להתיר לצורך דבר מצוה:

א. אמירה לעכו"ם מותר אף בקיבל שבת

הנה הבאנו לעיל (אות א') דבקיבל שבת אסרינן שבותין, ואף ביחיד שקיבל שבת, אם כן נימא דהכא נמי אסור אמירה לעכו"ם.

אמנם אמרינן במשנה ברורה (עין רמ"א סי' רס"א סעי' א', ומשנה ברורה שם ס"ק ט"ז) לא כך, דלענין אמירה לעכו"ם מקילינן, והוה כמו בבין השמשות כשעדיין לא קיבל שבת. ואם כן שפיר מותר לומר לנכרי לבשל המים.

ב. אמאי מותר אמירה לעכו"ם

והטעם אמאי מותר אמירה לעכו"ם, דהנה באמת בכל קיבל שבת שרי ליה לומר למי שלא קיבל שבת שיעשה בשבילו מלאכה, ואם כן הכי נמי בפשוטו יהא שרי לומר לנכרי ואף שלא לדבר מצוה. אלא אם כן נימא דנכרי גרע מישראל שלא קיבל שבת.

ולחצד הראשון, מתפרשים דברי המשנה ברורה הנ"ל כפשוטו, דלענין אמירה לעכו"ם חשבינן כאילו לא קיבל שבת ומותר אף שלא לצורך מצוה, דהרי לא גרע מלומר לישראל אחר.

אך אף אם נימא כהצד השני, דלאחר שקיבל שבת אין לומר לנכרי לעשות בשבילו מלאכה, מכל מקום מתפרשים דברי המשנה ברורה דלענין אמירה לעכו"ם לצורך מצוה מקילינן אף בקיבל שבת, וכעין סברת שאר פוסקים דפליגי על השולחן ערוך (סי' רס"א סעי' ד') וסברי דאע"פ שקיבל שבת מכל מקום מותרין בכל השבותין לצורך מצוה, ועכ"פ לענין אמירה לעכו"ם נוקטים לקולא.

ג. שמא יחתה

אך יש לעיין מפאת איסור שמא יחתה, דבזה יש לאסור לאחר קבלת שבת, וכדאסרינן להטמין אע"פ שעושה נכרי, למה שכתב בחזון איש (שם) דאין חילוק מי המניח.

אך הרי יש לדון דאין בזה איסור שמא יחתה, דהנה כתב בחזון איש (סי' ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה היה צונן) דבישול מציל מאיסור דשמא יחתה, דאין ראוי ליתן בו חומרת חזרה כיון שיש במעשיו משום בישול.

אך אינו כן, דהרי זה רק לענין קנס, דסמכינן דהוה בישול ומקילינן בשוגג, אך גוף איסור שמא יחתה צריך עיון אם פקע, ועוד, דבנידון דידן דאמירה לעכו"ם, דליכא כלל איסור בישול, ודאי הדר שמא יחתה, ועיין.

י"ח. שכח להטמין

עובדא הוה באשה שהדליקה נרות ונזכרה לאחר השקיעה שלא הטמינה מאכל בדבר שאינו מוסיף הבל.

א. לאחר קבלת שבת אסור שבותין

הנה להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל שרינן מבעוד יום, וכמו כן שרינן גם בבין השמשות, אבל הכא גרע, דהרי קיבלה שבת, ומבואר בשולחן ערוך (סי' רס"א סעי' ד') דלאחר קבלת שבת אין מערבין ואין טומנין. וכן אסרינן כל שבות אף במקום מצוה.

ואייתי בביאור הלכה (שם) פלוגתא בהאי דינא, דדעת הגר"א (סי' שצ"ג) כהמחמירין, ודעת הט"ז (סי' ת"ר סק"ב) ודרך החיים (ד"ן אימת מתחיל איסור מלאכה ס"ה) להקל, ובביאור הלכה משמע דיש להחמיר זולת בהצטרף עוד ספק, כגון שקיבל שבת שתי שעות קודם חשיכה, דלכמה פוסקים הוא קודם פלג המנחה ואין בקבלתו כלום. ואם כן נמצא דלא תוכל להטמין.

[הנה בהוה בכרמלית ועירובו ברשות היחיד, חל העירוב מכיון דבבין השמשות יכול לקחתו, דחכמים לא גזרו על שבותין בבין השמשות. ויש לעיין מהו בקיבל שבת, היאך יחול העירוב, הרי בכהאי גוונא ליכא למימר דיכול לקחת העירוב דהרי בקיבל שבת באמת אסור, וכי תימא דאדם אחר שלא קיבל שבת יקח בשבילו, מכל מקום בליכא אחר מאי].

ב. האם להבעל מותר

אבל לכאורה הבעל יוכל להטמין, דהרי הוא לא קיבל שבת.

אבל יש לעיין, דהנה לכאורה יש להקל להשהות ולהחזיר על ידי נכרי משום דהוה שבות דשבות במקום מצוה, אמנם כתב בחזון איש (או"ח מועד סי' ל"ז ס"ק כ"א ד"ה ונראה) דלא שייך להתיר, דהרי אין האיסור הנתינה, אלא מציאות מצב זה אסרו חכמים ששרשו שמא יחתה, והכל בכלל הגזירה אם יעמיד בעצמו או על ידי נכרי, ואפילו העמיד נכרי או קוף חייב להסיר, וכמו קדירה בשיל ולא בשיל העומדת מערב שבת משקידש היום חייב להסירה, הכי נמי היכי דאסרו חכמים החזרה, ומה לי בידים ומה לי על ידי גרמא דידיה. [ועי' שם שמביא דבביאור הלכה (שם סעי' ה' ד"ה להחם) מביא דעות דמותר].

ואם כן בנידון דידן, יש לדון לאסור גם על ידי הבעל, דלא גרע מעל ידי נכרי.

ג. על מי האיסור

אמנם בנידון דידן יש לעיין על מי האיסור, דלחד גיסא יש לומר דהנידון על הבעל שהוא הבעלים, והרי הוא לא קיבל שבת, ואם כן גם לאשה מותרת התבשיל.

אמנם לאידך גיסא יש לומר דלהאשה ייאסר התבשיל, דהרי גם אם הבעל יטמין, היאך יהא מותר לאשה, הרי לגבה יש כאן איסור שמא יחתה ונאסר גם בדיעבד. וצריך עיון בכל זה.

[ואם נימא דאין כאן שבחא לאסור בדיעבד, ולא עיינתי בזה, אך היאך שרי לה שיהא דבר מוטמן שמא יחתה. אך יש לומר דלאו כל כמינה למנוע מהבעל].

ד. האם שאני הטמנה

אך יש לומר דכל דברינן שייכים לענין איסור שהיה וחזרה, משא"כ לענין הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל, ההיא מפאת גזירה שמא ירתח, ואולי בזה שרינן על ידי נכרי מדין שבות דשבות.

או דילמא יש לומר לא כך, דהגזירה דשמא ירתח הוה נמי איסור

ענינים שונים

א. פת או מפרי האילן

דהספק שחייב אם כן באמת הוא חייב, אלא פטרינן ליה מפאת הצד שפטור. ובפטורו הוה רק תליה.

ונפקא מינה בכגון מי שמסופק על מה שאוכל אם חייב לברך ובירך להוציא גם את חברו שחייב בודאי, ונהרי דין ספק ברכות להקל הוא מכח ספיקא דרבנן לקולא, דאם נימא דפטור בתורת ודאי, לא יוציא את חברו דבברכות הנהנין ליכא דין ערבות ורק אם מוציא את עצמו יכול להוציא את חברו, אך אם נימא דבספיקו קאי הנה חברו יצא ממנו בספק ויהא לחבירו אסור לברך שמא יצא והווי השתא לחבירו נמי ספק ברכות להקל.

מעתה לכאורה דברינו הנ"ל הוה אף לגיסא דשיח השדה דספיקות לקולא הוא פטור ודאי, דהרי מכל מקום פשיטא דפת זו לא נעשה לעץ ודאי, ואם כן להצד שהוא פת לא נתברך והיאך יפטר הבשר. אך העירו דיש לדון דלהך גיסא דשיח השדה דהוה הפקעה, בורא פרי העץ פטור את הפת בתורת בודאי, נמצא דהבשר טפל לפת שנפטר מברכה, אם כן לא יברך על הבשר. אמנם כל זה להאי גיסא דהשיח השדה דהוה הפקעה, אך למאי דיש לומר דספיקות לקולא מפאת תליה, הדרינן דנימא ממה נפשך.

ב. להרוג רודף בגרמא

מי איכא למימר דלגבי איסור שבת נימא הקל הקל, ויהרוג הרודף רק בגרמא, אך גם זה לא שמענו, וצריך טעמא אמאי.

ג. השבטים רצו להרוג בגרמא

הנה העירו דאיתא ברמב"ן בפרשת וישב בקרא "ויתנכלו אותו להמיתו" (בראשית ל"ז י"ח) דתחילה רצו השבטים להרוג את יוסף על ידי גרמא, כגון על ידי כלבים.

ותיקשי הרי השבטים סברו שיוסף הוא רודף (א"ה). עיין בספורנו ל"ז י"ח, כ"ה), והרי להאמור ברודף לא צריכים להרוג בגרמא. וצריך תלמוד. [זה לשון הרמב"ן, ויתנכלו אותו להמיתו, היו חושבים להמית אותו בנכליהם אשר יתנכלו בטרם יקרב אליהם, ולא יצטרכו לשפוך דמו בידיהם. וכך אמרו בבראשית רבה (פ"ד י"ד) נססה בו את הכלבים. ואולי עשו כן ולא עלתה בידם. וכאשר ראו כי קרב אליהם ולא יכלו להמיתו בנכליהם, אמרו איש אל אחיו הנה בא אלנו ועתה נהרגהו אנתנו].

ג. להוציא מלכודת עם עכבר

ג. מלאכה שאינה צריכה לגופה

אך יש לדון עוד, דהנה כתבו תוספות בשבת (ק"ו א' ד"ה מה לי) דהמוציא מעדר לחפור קבר הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, כיון דתכלית ההוצאה הוא לקבורה דהוה אינה צריכה לגופה. כמו כן ביטול פתילה לצורך הבערת בת כהן, אע"פ דבעצם ביטול הוא תיקון, מכל מקום כיון שאין צריך להאי ביטול רק משום הבערת בת כהן דהוה קלקול, אם כן אינו חייב גם על ביטול הפתילה.

חזינן מדברי התוספות דאע"פ דגוף המלאכה הוא תיקון, אפילו הכי אזלינן בתר תכלית המלאכה דהוה קלקול.

אמנם הוא פלוגתת קמאי, עיין ברמב"ן בשבת (צ"ד ב') דמשמע דלא כן. ועיין ביראים (קמ"א ב').

מעתה בנידון דידן, הרי רוצה הציידה על מנת שיוכל להוציא העכבר, ולכאורה תליא בפלוגתא הנ"ל. והוא הדין אם היה מביא מלכודת על מנת ללכוד העכבר תליא בהנ"ל.

אבל יש לחלק, דכל זה בשימושים, כגון שמביא כלי לשימוש, משא"כ הכא מאי קא עביד בהאי צידה הרי ניחא ליה דלא יהא כלל, ואם כן נימא דבכהאי גוונא לכולי עלמא הוה אינה צריכה לגופה. והנה תליא בצד זבובים על מנת להוציאם אם הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובאמת משמע דבזבובים פטור.

הנה יש לעיין במי שאכל כזית ואינו יודע אם הוא פת או עשוי מפירות האילן, ואחר כך אכל בשר, האם יברך שהכל על הבשר.

א. תליא אם היה פת

הנה אם יאכל מאכל אחר שהוא ודאי פרי העץ, ויברך בורא פרי העץ על הודאי, יש לומר דיוכל לאכול המאכל שהוא ספק פת, מדין ספק ברכות להקל.

ואחר כך לענין הברכה על הכזית בשר, הרי אם היה פת, פטור משהכל דהרי הוה באמצע סעודה, ואם היה בורא פרי העץ, חייב לברך שהכל.

ב. ממה נפשך יברך

מעתה נימא דממה נפשך יברך שהכל על הבשר, דאם היה פת, הרי לא בירך על הפת והיאך נפטר הטפל, ואם היה פרי עץ, אין הבשר נטפל וחייב לברך עליו ברכה בפני עצמה. ולכאורה זה פשוט.

ג. תליה או הפקעה

הנה כתב בספר שיח השדה (להגאון ארץ צבי, שער ברכת ד' ס"ו) דיש לחקור בכללא דספיקא דרבנן לקולא, האם הוה הפקעה ודאית, ופטור בתורת ודאי מהחויב דרבנן, דנימא דבגוונא דספק, חכמים לא תיקנו כלל. או דילמא הוה רק תליה, שיכולים להקל כצד הקולא, והיינו דלהצד

הנה קיימא לן דרודף ניתן להצילו בנפשו. ויש לעיין אם יכול להורגו על ידי גרמא, האם שרי להורגו בידיים, או דילמא נימא דאין להורגו בידיים, דכיון דצריך לעשות הקל הקל תחילה, אם כן צריך להורגו בגרמא דהוה איסור קל ולא להורגו בידיים דהוה איסור חמור.

א. ליכא איסור רציחה

הנה בפשוטו שרי להורגו אף בידיים, דהרי בהריגת הרודף ליכא כלל איסור רציחה, ואם כן לא שייך בזה כללא דהקל הקל תחילה. ולא דמי לאופן דיכול להצילו באחד מאבריו דשאני התם דאיכא איסור רציחה.

ב. הורג רודף בשבת

אך בהורג רודף בשבת, דאיכא בהריגתו גם איסור מלאכה בשבת,

הנה יש לעיין מי שיש עכבר במלכודת, והוה גרף של רעי, אם יכול לפתוח המלכודת ולקחת העכבר ולהוציאו מהבית.

א. עכבר מת שרינן

הנה חזינן (ביצה ל"ז ב') בעכבר שאשתכח אצל רב אשי ואמר רב אשי נקטה בצוציתיה ואפקוה, דשרינן משום גרף של רעי. אמנם בשלמא התם הא איירי בעכבר מת, משא"כ הכא שהוא חי, יש לומר דבזה שמחזיקו הוה מלאכת צד.

[וזה תליא אם היה יכול לברוח מהמלכודת, דהרי אם לא היה יכול לברוח, בלאו הכי היה כבר נצוד ואם כן לא הוה צידה].

ב. שבות דשבות לצורך מצוה

הנה לומר לנכרי להוציאו כאשר יש צידה, לכאורה הוה שבות דשבות במקום מצוה, דנהי דנימא דעכבר הוה במינו ניצוד, אבל בנידון דידן הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דאינו רוצה את העכבר כאן דהרי לוקחו ומשחררו.

והנה שרינן מלאכה שאינה צריכה לגופה על ידי נכרי לצורך מצוה, כגון הא דשרינן (משנה ברורה ס"י ש"מ ס"ק ג') לקצוץ צפורן על ידי נכרי לשם טבילה. והכי נמי הכא הוה לשם מצוה דעונג שבת.

אך אולי נימא דבגוונא של גרף של רעי אכתי אין כאן שם מצוה של עונג שבת להתיר אמירה לעכו"ם.

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.
לקבל הגליון ולהערות L5703949@gmail.com

לעילוי נשמת
האברך הרה"ח
ר' יחיאל יהושע זצ"ל
בן יבלהט"א יוסף דוד הי"ד
נלב"ע י"ג אב תשפ"ב תנצב"ה

לרפואה שלימה
מרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א
ישראל בן לאה אסתר
בתוך שאר חולי ישראל